

Ю. Туниця, Е. Семенюк, Т. Туниця

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОНСТИТУЦІЇ ЗЕМЛІ

Починаючи з 1997 р., державні інститути України неодноразово намагалися повернути увагу світового співтовариства до важливості ідеї Екологічної Конституції Землі. На жаль, наша ініціатива не знайшла належної підтримки з боку впливових держав, отже, цей принципово новий для людства документ залишається об'єктом обговорення наукових кіл, про що свідчать численні публікації на сторінках наукової періодики, на шпальтах газет і популярних часописів. Відрадно, що число небайдужих міжнародних видань постійно зростає, а концепція ЕКЗ здобуває щораз більше прихильників (позицію України, зокрема, підтримують видання США, Індії, Росії, Польщі, Молдови). Сподіваємося, що ООН найближчим часом із належною увагою поставиться до цієї ініціативи. Тому вважаємо за потрібне систематизувати різні методологічні підходи, що допоможуть ефективно розв'язувати визначені концепцією ЕКЗ науково-практичні завдання.

ПРИНЦИПИ І ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОНСТИТУЦІЇ ЗЕМЛІ

Глобальна екологічна криза останньої третини ХХ ст. стала потужним імпульсом для пошуків оптимального виходу з глухого кута, у який загнало себе людство. Виникненню концепції ЕКЗ [1, 2] передував тривалий період дослідження проблематики соціальної екології та екологічної економіки. Починаючи із 60-х рр. ХХ ст., термін «екологія» поступово втрачав звичне суто природничо-наукове, біологічне звучання та наповнення і дедалі частіше асоціювався з реаліями життя людей у соціумі. Це стало методологічною передумовою об'єднання в одному терміні таких понять, як екологія, Земля (світ, the World) та конституція. Для усвідомлення актуальності екологічної проблематики багато зробив Римський клуб, уперше започаткував-

ши обговорення на міжнародному рівні наслідків науково-технічної революції та особливостей життя світової спільноти саме в наш час [3]. Принцип рівного права всіх поколінь людей на якісне довкілля й достатню кількість природних ресурсів уперше було проголошено Конференцією ООН із проблем навколишнього середовища в Стокгольмі 1972 р. Відтоді ця вимога залишається незмінною в усіх документах ООН із соціоекологічних питань.

Відповідно до задуму Екологічна Конституція Землі втілює природоохоронний пафос прогресивної соціальної свідомості. **Головний вектор ЕКЗ – збереження повноцінного природного середовища для нинішнього і майбутніх поколінь.** Зберегти довкілля у світових масштабах можна лише послідовною та системною екологізацією економіки. Доки мислення окремої людини

© ТУНИЦЯ Юрій Юрійович. Академік НАН України. Ректор Національного лісотехнічного університету України.

СЕМЕНЮК Едуард Павлович. Доктор філософських наук. Завідувач кафедри філософії того ж університету.

ТУНИЦЯ Тарас Юрійович. Доктор економічних наук. Завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності того ж університету (Львів). 2010.

і всього суспільства зосереджене переважно в економічній (а не екологічній!) площині, доки ми перебуваємо на стадії афористичного брэнда «*homo economicus*», доти про раціональне природокористування годі мріяти. Дуже важливим завданням світового співтовариства є *кардинальна оптимізація співвідношення між економічною та екологічною гранями поступу суспільства*.

Сучасний тип економіки, який за своєю природою має ринковий характер, покликаний забезпечувати максимальний прибуток підприємця за найкоротші терміни, нехтуючи соціоекологічним добробутом зарплати ресурсного зиску. «Згубний шлях є вигідним на *даному відрізку часу* для тих, хто ухвалює рішення та доводить їх до практичної реалізації. Вигіднішим, бо дозволяє накопичувати багатство для порівняно невеликої частки населення, що грабує решту людей та повністю виснажує природу» [4]. Екологічна Конституція Землі здатна змінити таке безглузде ставлення до природи.

Екологічна економіка, підходи якої мають послідовно втілюватися в ЕКЗ, — принципово новий тип господарювання, якому властиве органічне й багатоаспектне врахування екологічного імперативу сучасності з поєднанням природоохоронного законодавства планети. Основна відмінність екологічної економіки від ринкової — акцентування на природоохоронному ефекті економіки, а не на суто фінансових досягненнях. Отже, назвемо перший методологічний принцип екологічної економіки: економічну та соціоекологічну системи планети не можна розглядати окремо, а лише в їхній тісній єдності [5, 36–38]. Це стосується як Землі в цілому, так і кожної країни чи регіону зокрема.

І в організмі екологічної економіки (як цілісному народногосподарському комплексу), і в механізмах ЕКЗ важливу роль відіграє *принцип економії природних ресурсів планети*. Люди не житимуть без постійного використання природної речовини, енергії

та інформації. У контексті вимог екологічної економіки діяльність людини має ґрунтуватися на *збалансованому природокористуванні* [6]. Не варто говорити про те, наскільки ми далекі сьогодні від реального виконання цієї вимоги.

Роль інформаційного ресурсу в соціокультурному розвитку неупинно зростає: людство прямує до якісних показників інформаційного суспільства. «В умовах, коли практично всі речовинно-енергетичні (матеріальні) ресурси є обмеженими і швидко скорочуються, інформація виступає фактором необмеженим, який не виявляє тенденцію до спаду... Інформація, ймовірно, є єдиним ресурсом, який... виявляє тенденцію до зростання ефективності використання в економічному та соціальному аспектах» [7]. Отже, способи економії природних ресурсів необхідно шукати на основі інформаційного ресурсу, який наочно втілений у науково-технічній інформації, новітніх технологіях, наприклад: економія деревини завдяки впровадженню технології виробництва деревинно-стружкових плит або економія питної води способом очищення брудної чи раніше використаної. В ЕКЗ варто навести певні норми, пов'язані зі специфікою інформаційного ресурсу, — цього вимагає логіка переходу до інформаційного суспільства.

ЕКЗ має *глобальний, загальнолюдський масштаб*, а отже, органічний зв'язок із глобалізацією, яка потребує наукової корекції своєї стратегії різними засобами, у тому числі інструментами ЕКЗ [9]. Зрозуміло, що ЕКЗ має стати найвищим юридичним законом світової спільноти, тобто *документом, пріоритетним у національному законодавстві всіх держав планети*. Тож готувати і затверджувати ЕКЗ потрібно під егідою ООН, активно використовуючи її інститути, у контексті *подолання національного егоїзму окремих держав чи регіональних спільнот*. Як зазначає академік АПрН України М.В. Костицький, «вона мала би

бути певним політичним компромісом між різними державами, які представляють різні культури, різні раси, різні нації і різний рівень розвитку економіки, політики і права. Це мав би бути певний суспільний договір» [9].

Як бачимо, окреслюється значна група методологічних принципів осмислення змісту та соціальної ролі Екологічної Конституції Землі. Наведеними положеннями вони не вичерпуються і потребують подальшого дослідження.

ЕКЗ І КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Своєрідний вузол методологічних підходів до проблематики ЕКЗ детерміновано внутрішньою логікою розгортання сутності екологічного імперативу сучасної доби та його впливом на подальший хід світової історії. Найбільше значення в цьому контексті мало формування наприкінці ХХ ст. концепції сталого розвитку. Розроблена на основі вчення В.І. Вернадського про біосферу і ноосферу сучасна загально-визнана концепція сталого розвитку передбачає впровадження на всіх рівнях фінансово-господарського механізму екологічного імперативу, що поєднає в єдину систему економічні, екологічні та соціальні цілі діяльності людини задля розв'язання національних і глобальних проблем людства.

Основу дослідження змісту глобальних проблем становить їх поділ на три основні типи — природно-соціальні, антропо-соціальні та інтерсоціальні [10]. Перші відтворюють взаємодію людини і суспільства з природою (соціальна екологія та проблеми різноманітних ресурсів). У других щоразу специфічно заломлюються взаємини окремої людини і соціуму (демографічні проблеми, охорона здоров'я, науково-технічний прогрес, культура, інформація, освіта, біосоціальна адаптація людини). Третій тип унаочнює взаємодію різних соціальних спільнот усередині цивілізації — націй і етносів, держав та їхніх бло-

ків, соціально-економічних і соціокультурних систем, релігійних спільнот. До інтерсоціальних, зокрема, належать проблеми війни і миру, збройних конфліктів і роззброєння, характеру світового соціально-економічного розвитку, його глобалізації, подолання відсталості окремих країн, регіонів тощо. Останнє десятиліття доповнило цей тип проблемами міжнародного тероризму, морського піратства, посилення протистояння західної (християнської, іудейсько-християнської) та східної (мусульманської) цивілізацій. Наведена типологія глобальних проблем свідчить, що важливе місце в ній посідають природно-соціальні, тобто ресурсно-екологічні проблеми світової спільноти.

У пошуках захисту від нищівної дії глобальних проблем людство прийшло до ідеї сталого розвитку. За своєю генезою та природою вона органічно поєднує дві різні площини діяльності людини — суспільно-політичну та наукову [11]. Власне, і ЕКЗ синтезує ці взаємопов'язані аспекти соціальної активності у світовій спільноті.

Порівняння двох соціально-наукових феноменів — ЕКЗ та концепції сталого розвитку — дає змогу побачити в них багато спільного щодо витоків, мети, базових принципів. Обидві концепції детерміновані соціокультурними суперечностями та глобальними негараздами нашої доби — періоду динамічного соціально-економічного та етнокультурного розвитку людства після ІІ світової війни — унаслідок поглиблення науково-технічної революції. Концепція сталого розвитку за своєю змістовою природою логічно ширша, ніж ЕКЗ (яка безпосередньо стосується соціоекологічної площини життя суспільства), але масштаб у них один — глобальний, усесвітній. Для підтвердження тези про внутрішню єдність ідеї ЕКЗ та концепції сталого розвитку можна навести дещо несподівану думку видатного гуманіста А. Печчеї, який за кілька годин до смерті продиктував такі слова

для своєї незакінченої праці: «Мир — головний член того рівняння, де розв'язують питання розвитку, якості життя та самореалізації людини. Проблему миру потрібно збагнути в усій всеосяжній глибині. Адже мирне співіснування є доконечно необхідним не лише на всіх рівнях, в усіх галузях діяльності людського співтовариства, але й у взаєминах Людини та Природи...» [3]. Гуманіст ХХ ст. не випадково поєднав проблему миру та соціоекологічні суперечності сьогодення, адже вони є проявом єдності багатоманітного.

Як було зазначено, головним вектором ЕКЗ є збереження повноцінного природного довкілля для нинішнього і всіх наступних поколінь людства. Також нагадаємо, що історично зміст поняття сталого розвитку вперше експліковано в доповіді Міжнародної комісії ООН «Наше спільне майбутнє» (1987 р.): сталим було запропоновано називати такий розвиток суспільства, що задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби [13, 50–53]. Та й сама назва цієї комісії ООН на чолі з Г.Х. Брундтланд теж красномовна — Комісія з довкілля та розвитку (пізніше, після Конференції 1992 р. в Ріо-де-Жанейро, назву комісії було уточнено — зі *сталого* розвитку).

Отже, довкілля та сталий розвиток із самого початку розуміли як логічно споріднені. З цим пов'язано методологічну характеристику ЕКЗ: вона має бути спрямована на розв'язання *всієї системи* глобальних, а не лише екологічних, проблем сучасності. Треба виходити з того, що всі без винятку глобальні проблеми — це єдина, цілісна система суперечностей сучасного життя та розвитку світової спільноти, і лише відносно кожен з них можна розглядати поза цим системним зв'язком [14]. Скажімо, проблеми війни і миру, міжнародного тероризму, демографічні, технологічні або інформаційні за своєю суттю, безсумнівно, не є соціоекологічними, але вони так або інак-

ше пов'язані зі сферою екології. Це й означає, що всі вони мають бути відбиті в ЕКЗ. Військові дії, наприклад, завжди пов'язані з безпосередньою екологічною шкодою для певних територій. Величезні витрати суспільства на озброєння та воєнні конфлікти як такі відривають кошти від нагальних потреб людства, зокрема від упровадження вкрай необхідних природоохоронних заходів. До речі, з плином часу такі заходи потребують дедалі більше коштів, оскільки діє об'єктивний закон зростання екологічних витрат суспільства [15].

У країнах Заходу (в англійській науковій літературі) концепцію сталого розвитку асоціюють переважно з ресурсно-екологічною та демографічною проблематикою. На пострадянському просторі цю концепцію традиційно ототожнюють із оптимізацією *всієї діяльності людства* (соціально-економічної, екологічної, технологічної, політичної, соціокультурної та ін.). Гадаємо, саме таке розуміння є адекватним. Воно, безперечно, передбачає і профілактику різних конфліктів на міжнародній арені, і боротьбу з хронічним, постійно поглиблюваним економічним та соціокультурним відставанням країн «третього світу» тощо. Концепція сталого розвитку спрямована на розв'язання глобальних проблем у всій їхній сукупності. ЕКЗ також не може абсолютно абстрагувати блок суто екологічних від решти проблем, бо в житті соціуму вони тісно пов'язані та переплетені.

Є певна відмінність у соціокультурному статусі двох порівнюваних концепцій. Передбачувана юридична обов'язковість вимог ЕКЗ, на відміну від ідеї сталого розвитку, залежить від узгодження принципів і положень ЕКЗ із чинним міжнародним законодавством, засадами конституційного права. М.В. Костицький зазначає: «Як правовий акт глобального характеру, ЕКЗ мала би враховувати... концептуальні ідеї, які розробили різні народи впродовж творення своїх конституцій як основи національного

права» [9]. Концепція сталого розвитку, не будучи юридичним (конституційним) документом, не має таких особливостей. Хоча цей штрих, на наш погляд, стосується більше форми, ніж змісту обох порівнюваних об'єктів наукового аналізу, проте змістовно ЕКЗ є своєрідною правовою основою стратегії сталого розвитку.

ЕКЗ І КІОТСЬКИЙ ПРОТОКОЛ

Важливою проблемою для всього людства є відвернення загроз, *спричинених глобальними змінами клімату*. Останнім часом світова спільнота приділяє цим питанням велику увагу¹. Наука довела, що значна частина катастрофічно небезпечних змін клімату має антропогенний характер [16, 17]. Відповідно ЕКЗ покликана врегулювати цей комплекс проблем.

Чому зазнали фіаско 15 конференцій ООН, присвячених змінам клімату (конкретніше — з питань пролонгації дії Кіотського протоколу після 2012 року), які проводили в останні роки на найвищому рівні в різних країнах світу? Найімовірніше, через відсутність цілісної і переконливої методології, яка б мотивувала запровадження цього важливого міжнародного документа. Ставлячи за мету зменшити кількість викидів парникових газів, країни-учасниці Кіотського протоколу забули про ширший контекст цього акта — необхідність формування принципово нової, екологічної, «зеленої» економіки. Конвенція ООН щодо зміни клімату була лише одним із п'яти документів, прийнятих за згодою 179 країн світу на Конференції «Ріо-92». Рештою документів чомусь знехтувано. Отже, *зусилля ООН щодо реалізації вимог Кіотського протоколу «вирвано» з контексту інших екологічних проблем*, які постали перед люд-

¹ Під егідою ООН відбулося п'ятнадцять міжнародних кліматичних конференцій. Остання з них (Копенгаген, грудень 2009 р.) поставила більше запитань, ніж дала відповідей.

ством. Щоб посилити мотивацію дотримання вимог Кіотського протоколу, необхідно обґрунтувати глобальну економічну вигоду для всіх країн, не лише скоротивши викиди парникових газів, але й екологізувавши економіку загалом, яка б спонукала всю планету здійснювати заходи запобігання деструктивному впливу на довкілля.

Реалізувати Кіотський протокол у повному обсязі, досягти необхідної екологізації світової економіки неможливо без створення ЕКЗ — глобального економіко-правового акта, покликаного, крім безпосереднього захисту природного середовища, змінити спосіб економічного мислення і господарювання, що стали згубними для світу.

Зміна клімату Землі набуває дедалі загрозливіших масштабів. Стурбованість світового співтовариства цілком зрозуміла Україні. Незважаючи на перманентну ротацію влади, Україна докладає і свої зусилля щодо розв'язання проблеми зміни клімату, запроваджуючи міжнародні «гнучкі» механізми Кіотського протоколу — проекти спільного впровадження та емісійну торгівлю за схемою «зелених» інвестицій, національні заходи з адаптації до змін клімату та пом'якшення їхніх наслідків. Реалізуючи тезу «спільної, але диференційованої відповідальності», Україна може взяти на себе зобов'язання не перевищувати до 2020 р. викиди парникових газів на рівні 80% від рівня базового 1990 р. Можна розглядати і подальші обмеження викидів, якщо наша національна економіка отримає доступ до належних фінансових ресурсів для впровадження низьковуглецевих, енерго- та екологоефективних технологій. Щоправда, для цього необхідна реальна, а не декларативна міжнародна економічна допомога.

На сьогодні підписано вже кілька сотень двосторонніх і багатосторонніх міжнародних екологічних угод. На часі систематизація, узагальнення і концентрування їхніх центральних положень у єдиному до-

кументі — Екологічній Конституції Землі, що стала б своєрідною «парасолькою» над Кіотським, Монреальським та іншими протоколами і документами. *Подолання кліматичної кризи*, на нашу думку, *неможливе без розв'язання ширшого кола екологічних проблем*, з-поміж яких, зокрема, винищення тропічних лісів, прагнення до небезпечного господарського освоєння Арктики, Антарктики та акваторії Світового океану, які є спільною природною спадщиною людства і не перебувають під юрисдикцією жодної країни.

Фахівці стверджують, що екологічні катаклізми, подібні, наприклад, до урагану «Клаус», який два роки тому пронісся над Францією, Іспанією та Південною Італією, можуть незабаром стати майже буденним явищем для всієї Європи, і ми житимемо під постійною екологічною загрозою. Невипадково всесвітньо відомі політики Бан Кі Мун, Гро Харлем Брундтланд, Рікардо Лагос, Фестус Могае, Сргян Керім, Барак Обама та ін. закликають людство до формування екологічної («зеленої») економіки. Саме вона за умови мудрих і скоординованих дій усіх держав світу допоможе подолати фінансово-економічну, екологічну кризи та забезпечити прибуткову і життєздатну світову економіку.

«Ми розірвали коло життя, перетворивши його численні цикли у лінійні ланцюги штучних подій: нафту добувають з-під землі, переробляють на пальне, спалюють у двигунах, перетворюючи в шкідливі газоподібні продукти, які викидають в атмосферу, не знаходячи їм використання. На кінці ланцюга — смог» [18, 9]. «Якщо ми хочемо вижити, то повинні зрозуміти причину імовірної катастрофи», — пише Б. Коммонер. Впливи людини на екосистему настільки потужні, численні та взаємопов'язані, що створюють справжню небезпеку для життя, і розв'язати цю проблему в межах одного лише Кіотського протоколу надзвичайно важко.

Розуміння причин кризи природного навколишнього середовища доводить *необхідність соціально-політичних та економічних змін*, яких можна досягти, запровадивши норми ЕКЗ, що допоможуть подолати кризу. «Або весь світ, як єдине ціле, переживе кризу природного довкілля, або її не переживе ніхто» [18, 210]. «Сучасна система виробництва — саморуйнівна система; нинішній курс людської цивілізації — згубний курс» [18, 212].

Реформи виробничих процесів, зокрема скорочення викидів парникових газів, як цього вимагає Кіотський протокол, можна провести без помітного скорочення рівня споживання корисних товарів на душу населення. Контроль за забрудненням і раціональним використанням природних ресурсів через ЕКЗ може суттєво поліпшити якість життя. Щоб досягти відповідності між екологічною логікою та економічною реальністю, необхідно узгодити ЕКЗ із усіма соціальними, політичними і економічними силами, які управляють як нашим буттям, так і плином історії загалом.

РОЛЬ НАУКИ У ФОРМУВАННІ ТА ВПРОВАДЖЕННІ ЕКЗ

Ефективність підготовки тексту ЕКЗ, його прийняття та практичне втілення в життя суспільства стосується майже всіх сфер діяльності людства. Саме тому принципове значення має *наукове обґрунтування всіх положень і вимог ЕКЗ* із огляду на безпрецедентну соціокультурну значущість цього документа і різноманіття тих галузей науки, досягнення і вимоги яких доводиться безпосередньо враховувати.

Першорядне значення *для розвитку наукової бази ЕКЗ* історично має *блок молодих дисциплін інтегративного характеру*, які формувалися в добу науково-технічної революції, — *соціальна екологія, екологічна філософія, екологічна економіка, екологічна психологія, екологічне право* тощо. Домінуючу роль тут відіграє соціальна екологія

[19, 20], що є семантично-методологічним центром цього комплексу досліджень. В умовах глобальної екологічної кризи (відповідно — екологізації суспільної свідомості) кожна з традиційних галузей наук про людину і суспільство — психологія, педагогіка, етика, право, економіка, організація виробництва та ін. — знаходить способи взаємодії, синтезу з екологічною теорією. І результати таких пошуків змінюють загальний клімат у суспільстві, сприяють поширенню засадничих ідей ЕКЗ.

Проект ЕКЗ, безперечно, не можна кваліфіковано підготувати без ретельного врахування сучасних досягнень і можливостей математичних, природничих, суспільно-гуманітарних, технічних, сільськогосподарських, лісівничих, медичних, ветеринарних наук тощо. Своєрідне тло для ефективної взаємодії всіх наукових дисциплін у необхідному напрямку становить розвиток *екологічної філософії* — особливого розділу філософської теорії, що почав формуватися в др. пол. ХХ ст. [21]. Саме філософія як специфічна форма суспільної свідомості, що поєднує концептуальне ядро світоглядного знання із всезагальною методологією науки, здатна забезпечити продуктивність інтеграції здобутків різних сфер теорії та практики. Зокрема, відзначимо важливість адекватного й творчого застосування законів і принципів діалектики в підході до явищ навколишньої дійсності. Діалектика, наприклад, у процесах реальності зобов'язує науковця завжди бачити неповторну, унікальну єдність одиничного, особливого і загального, частин і цілого, причин та наслідків, необхідності й випадковості, позірності та сутності, змісту і форми.

Якісна багатоманітність тих галузей науки, результати та вимоги яких так або інакше необхідно брати до уваги в процесі підготовки і практичного впровадження ЕКЗ, пояснює особливу методологічну роль *принципу системності*, а отже — і *системного підходу* до синтезу відповідно-

го матеріалу [22]. Тут у жодному разі не можна обійтися механічним підсумовуванням положень — результатів різних галузей знання. Необхідне глибоке проникнення в суть докорінних проблем світової стратегії оптимального, справді розумного природокористування на базі творчого володіння величезним тезаурусом сучасної науки та суспільної практики. У такому діалектичному синтезі результати різних наукових дисциплін мають виступати у «знятому» вигляді, вони ніби розчиняються в єдиному гомогенному сплаві.

Крім наук про людину і суспільство, логічно брати до уваги й інші галузі знання — природничі, технічні, сільськогосподарські, медичні тощо, адже, як казав колись І. Франко, «наука, як і природа, є завжди одна — нероздільна і нерозривна. Усе в ній взаємозв'язане, взаємодіюче, взаємозалежне; вона — ланцюг, де всі ланки тісно склепані між собою... Фізичні й антропологічні науки становлять, по суті, єдиний нерозривний ланцюг, одну цілість, бо людина також є витвором природи, а все, що вона зробила і що може зробити, мусить бути зроблене тільки на підставі вроджених сил» [23]. Саме це, як відомо, становить об'єктивну основу єдності процесів диференціації та інтеграції в пізнанні світу.

Та обставина, що цей тип природокористування має стати справді розумним, наочно перекидає місток до проблематики вчення В. Вернадського про ноосферу. Відомо, що в цій теорії саме наука, як втілення інтегрального інтелекту людства, виступає в ролі основного рушія ноосфери [24]. Підготовка та практичне впровадження в життя суспільства ЕКЗ — важлива частина ноосферної стратегії сталого розвитку світової спільноти. Ці три масштабні соціокультурні феномени нашої доби — вчення про ноосферу, концепція сталого розвитку та ЕКЗ — іманентно взаємопов'язані, і не останню роль у цьому органічному зв'язку відіграє саме наукова сутність кожного з них.

Отже, Екологічна Конституція Землі детермінована водночас у двох площинах (які, безсумнівно, взаємозалежні, але все ж таки не тотожні) — у науковому та загальносоціальному зрізах розвитку світової спільноти. Це, безперечно, посилює як аргументацію самої ідеї ЕКЗ, так і арсенал засобів її розроблення та практичного впровадження.

Надзвичайно важливе і специфічне питання — *забезпечення належної інформаційної бази ЕКЗ*. У цьому разі промовистий уже самий глобальний масштаб задуму: постійно потрібна різнобічна та надійна інформація з усіх країн і регіонів світу. Інший аспект проблеми — величезна якісна багатоманітність релевантної та необхідної інформації, її належність, по суті, до всієї сукупності галузей наукового знання та соціальної практики. Це означає, що треба широко застосовувати найрізноманітніші інформаційні інструменти будь-якого характеру — наукового, загальносоціального, технічного, технологічного, організаційного, методологічного тощо. Зокрема, необхідно масово застосовувати засоби як традиційної (паперової) інформатики, так і новітньої — електронної [25]. Потрібно також глибоко враховувати особливості сучасної інформаційної картини світу і науково-методологічне значення інформаційного підходу до пізнання та перетворення дійсності [26], бо категорія інформації давно ввійшла до групи фундаментальних філософсько-наукових понять.

Для впровадження та адекватного функціонування ЕКЗ необхідно створити систему впливових міжнародних органів під егідою ООН, як наприклад: Рада Екологічної Безпеки і Сталого Розвитку (Світова Екологічна Організація), Міжнародна Екологічна Поліція, Міжнародний Екологічний Суд, Міжнародний Екологічний Банк та ін. [27]. Усі функції ЕКЗ мають бути забезпечені відповідними контрольними, регуляторними та виконавчими органами світової

спільноти, що вимагає чіткості як структурних, так і інформаційних складників. Допомогти суспільно-політичній практиці мають учені — представники різних галузей науки.

ВИСНОВКИ

Створення та прийняття ЕКЗ не лише об'єднає світове співтовариство заради розв'язання глобальних проблем людства, але й суттєво поживає різні національні економічні системи, зміцнить екологічну безпеку планети. Якщо ми справді хочемо подолати нинішні кризові явища в українському суспільстві, підвищити добробут свого народу, зміцнити імідж України на міжнародній арені, всі державні інституції (насамперед Адміністрація Президента України, уряд, парламент) повинні покласти в основу своєї діяльності методологію ЕКЗ, застосовувати її під час підготовки нових державних документів, спрямованих на подолання нинішньої рецесії, а також заходів і документів щодо міжнародного визнання концепції ЕКЗ.

Доля Екологічної Конституції Землі тісно пов'язана із сучасною наукою. І це не випадково. У добу науково-технічної революції саме наука відіграє провідну роль у розв'язанні наймасштабніших проблем розвитку людства, до яких, безперечно, належить і проблема створення ЕКЗ.

Необхідно сьогодні поспішати зробити на цьому шляху якомога більше, оскільки завтрашнього дня в запасі у світової спільноти може вже й не бути.

1. Туниць Ю. Світова Екологічна Конституція // Урядовий кур'єр. — 1992. — № 23 (15 червня).
2. Tynytsya Yuriy. Ecological Federalism in the Context of Regional and World Development. — Contributions in Political Science, Number 357 GREENWOOD PRESS Westport, Connecticut. — London, 1995. — P. 296–303.
3. Печчеи А. Человеческие качества / Пер. с англ. — Изд. 2. — М.: Прогресс, 1985. — 312 с.
4. Введение в теорию устойчивого развития. Курс лекций. — М.: Ступени, 2002. — С. 34–35.

5. *Туницья Ю.Ю.* Екоєкономіка і ринок: подолання суперечностей. — К.: Знання, 2006. — 314 с.
6. *Туницья Т. Ю.* Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст. — К.: Знання, 2006. — 300 с.
7. *Урсул А.Д.* Путь в ноосферу (Концепция выживания и устойчивого развития цивилизации). — М.: Луч, 1993. — С. 86–87.
8. *Туницья Ю. Ю., Семенюк Е. П., Туницья Т. Ю.* Фактори глобалізації і стратегія сталого розвитку // Вісник НАН України. — 2004. — № 7. — С. 3–14.
9. *Костицький М.В.* Методологічні проблеми Екологічної Конституції Землі // Науковий вісник Українського державного лісотехнічного університету. — 2002. — Вип. 12. — № 7. — С. 19.
10. *Фролов И.Т.* Перспективы человека. Опыт комплексной постановки проблемы, дискуссии, обобщения. — Изд. 2. — М.: Политиздат, 1983. — С. 97–98.
11. *Семенюк Е.П.* Філософські засади сталого розвитку. — Львів: Афіша, 2002. — С. 6, 31.
12. *Гвишиани Д.М.* Вступительная статья // Печчеи А. Человеческие качества / Пер. с англ. — Изд. 2. — М.: Прогресс, 1985. — С. 33.
13. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР): Пер. с англ. / Под ред. и с послесл. С.А.Евтеева и Р.А.Перелета. — М.: Прогресс, 1989. — 376 с.
14. Глобальные проблемы современности. — М.: Мысль, 1981. — 285 с.
15. *Туницья Ю.Ю.* Закон зростання екологічних витрат суспільства // Економічна енциклопедія: У 3-х томах. — Т. 1. — К.: Академія, 2000. — С. 547.
16. *Баландин Р.К.* Цивилизация против природы. Что происходит с погодой и климатом? — М.: Вече, 2004. — 384 с.
17. *Гор А.* Неудобная правда. Глобальное потепление. Как остановить катастрофу / Пер. с англ. — СПб.: Амфора, 2007. — 328 с.
18. *Коммонер Б.* Замыкающийся круг. Природа, человек, технология / Пер. с англ. — Л.: Гидрометеоиздат, 1974 — 279 с.
19. Проблемы социальной экологии: Тезисы докладов Первой всесоюзной конференции (г. Львов, 1–3 октября 1986 г.). — Львов, 1986. — Ч. I–III.
20. Питання соціоекології // М-ли Першої всеукр. конференції «Теоретичні та прикладні аспекти соціоекології» (Львів, 7–11 жовтня 1996 р.). — Львів: ВНТЛ, 1996. — Т. 1–2.
21. *Семенюк Е.П.* Екологічна філософія як закономірний результат історії людства // Філософські пошуки. — Львів-Одеса: Вид-во «Центр Європи», 2009. — Вип. XXXI. — С. 12–21.
22. *Блауберг И.В., Юдин Э.Г.* Становление и сущность системного подхода. — М.: Наука, 1973. — 270 с.
23. *Франко І.Я.* Наука і її взаємини з працюючими класами // Збір. творів у 50-х томах. — Т. 45. — Філософські праці. — К.: Наукова думка, 1986. — С. 34–35.
24. *Вернадский В.И.* Размышления натуралиста. — Кн. 2. — Научная мысль как планетное явление. — М.: Наука, 1977. — 1 ін.92 с.
25. *Глушков В.М.* Основы безбумажной информатики. — М.: Наука, 1982. — 552 с.
26. *Семенюк Э.П.* Информатика и современный мир. Философские аспекты. — Львов: Укр. академия печати, 2009. — 283 с.
27. *Туницья Ю.Ю.* Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. — Ч. I. — Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. — С. 12, 64, 72.

Ю.Туницья, Е.Семенюк, Т.Туницья

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОНСТИТУЦІЇ ЗЕМЛІ

Резюме

У статті крізь призму сучасного екологічного імперативу та концепції сталого розвитку розглянуто основні методологічні підходи до створення Екологічної Конституції Землі. Значну увагу приділено проблемі глобальної зміни клімату та імплементації Кіотського протоколу. Проаналізовано роль науки у формуванні та впровадженні ЕКЗ.

Ключові слова: методологія, сталий розвиток, глобальна зміна клімату, ноосфера.

Yu. Tunytsya, Ye. Semenyuk, T. Tunytsya

METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF THE WORLD ENVIRONMENTAL CONSTITUTION

Abstract

The key methodological approaches to the World Environmental Constitution creation are reviewed in the light of the modern ecological imperative and steady development concept. An important consideration is given to the problem of global climate change and Kyoto protocol implementation. The role of science in the WEC formation and implementation has been analyzed.

Keywords: methodology, steady development, global climate change, noosphere.